

БУБЛИК Т. Є.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ SOCIETY У МЕДИТАТИВНИХ ПРИТЧАХ Е. де МЕЛЛО

Статтю присвячено вивченню засобів вербалізації концепту SOCIETY у текстах медитативних притч. Досліджено особливості фреймової структури цього концепту, його понятійний, ціннісний та образний компоненти. Відповідно до отриманих результатів подано загальну модель концепту.

Ключові слова: концепт SOCIETY, фрейм, слот, понятійний компонент, ціннісний компонент, образний компонент.

Статья посвящена изучению средств вербализации концепта SOCIETY в текстах медитативных притч. Исследованы особенности фреймовой структуры данного концепта, его понятийный, оценочный и образный компоненты. В соответствии с полученными данными представлена общая модель концепта.

Ключевые слова: концепт SOCIETY, фрейм, слот, понятийный компонент, оценочный компонент, образный компонент.

The article focuses on the means of verbalization of the concept SOCIETY in meditative stories. The peculiarities of the frame structure as well as concept, evaluation and image components of the concept in question are investigated. Due to the acquired data the general concept model is presented.

Key words: concept SOCIETY, frame, slot, concept component, evaluation component, image component.

Метою нашого дослідження є вивчення та аналіз структури концепту SOCIETY та засобів його реалізації в межах концептуальної картини медитативних притч. **Об'єкт** дослідження складає вищезазначений концепт, вербалізований у текстах медитативних притч Е. де Мелло. **Предмет** вивчення – засоби об'єктивації концепту SOCIETY у досліджуваних нами творах. **Матеріалом** дослідження слугують фрагменти, що вербалізують концепт SOCIETY (40 фрагментів), отримані шляхом суцільної вибірки із текстів медитативних притч “Awareness” та “The Way to Love” Е. де Мелло. Оскільки реалізація концептів є багатоаспектною та різноплановою, то вивчення та аналіз окремих концептів, а в перспективі і всієї концептосфери (термін Ліхачова Д. С. [1:498]) медитативних притч Е. де Мелло, доповнить та розширить сферу досліджень когнітивної лінгвістики, що і визначає **актуальність** та **наукову новизну** даного дослідження.

Вивчення мовної картини світу у її взаємозв'язках та переходах визначає необхідність лінгвістичного аналізу таких одиниць, як концепти. Пріоритетний методологічний напрям сучасного мовознавства – антропоцентризм – набуває нового змісту: носію мови відводиться роль активного творця смислу, а власне уявлення про мову як вербальну репрезентацію готового знання, що є інструментом комунікації-обміну інформацією, замінюється тлумаченням мови як знаряддя регуляції поведінки людини, що має знакову природу [2:1]. Саме концепти і постають основними носіями змісту, які актуалізуються за допомогою мовних одиниць, і виникають в процесі когнітивної діяльності людини, коли вона, пізнаючи світ, обробляє, узагальнює, зіставляє та систематизує отримані результати, формуючи, відповідно, концептуальну картину світу.

Оскільки дослідження концептів відбувається на різних рівнях, а саме: культурологічному (Степанов С. Ю., Зусман В. Г.), лінгвокультурологічному (Карасик В. І., Приходько А. М.), семантико-когнітивному (Кубрякова О. С., Бабушкін А. П.), тощо, відповідно існує і багато визначень цього поняття. Найбільш прийнятним, в межах запропонованого дослідження, видається нам визначення концепту, запропоноване Пименовою М. В. “Концепт – це певне уявлення про фрагмент світу або частину такого фрагменту, що має складну структуру, яка виражена різними групами ознак і реалізується за допомогою різноманітних мовних засобів. Концептуальна ознака об'єктивується в усталеній і довільній формах поєднань відповідних мовних одиниць – репрезентантів концепту. Концепт відображає категоріальні і ціннісні характеристики знань про певні фрагменти світу. Структура концепту відображає функціонально-важливі ознаки відповідної культури” [3:46].

Аналізований нами концепт має важливе смислове значення у загальній концептуальній картині медитативних притч, оскільки є однією з ланок у розкритті задуму автора і реалізації його мети. Визначальна позиція Е. де Мелло ґрунтується на переконанні, що людина щаслива і досконала вже і зараз такою, як вона є. Проте правила, закони, цінності, тощо, нав'язані ззовні, створюють суттєві перешкоди для щасливого і повноцінного життя. Власне таке переконання обумовлює і визначає концептуальну схему медитативних притч.

Розглядаючи концепт SOCIETY у когнітивному аспекті, потрібно з'ясувати, яке концептуальне навантаження має відповідне поняття у зазначених творах. Особливості взаємодії особи, з однієї сторони, та суспільства з іншої, дають можливість виокремити ключові характеристики даного поняття. Отримані результати можна подати у вигляді фреймової структури, яка є концептуальною за своєю природою. Вона не є частиною тексту, а швидше, частиною знання, яким володіє адресант і адресат тексту [4:65].

Послуговуючись дослідженням С. А. Жаботинської, спробуємо представити концепт SOCIETY у вигляді міжфреймового утворення, що об'єднує п'ять базових фреймів, а саме: предметний, таксономічний, посесивний, акціональний і компаративний. На думку дослідниці, мовні значення, а також їх фрагменти, структуруються на основі п'яти базових фреймів, що мають свої модифікації і демонструють найзагальніші принципи категоризації і організації вербалізованої інформації онтологічного плану про предмети матеріального світу, їх властивості і реляції [5:16–24].

Відповідно до типу фрейму характеризуємо концепт за його кількісними, якісними, буттєвими, локативними та темпоральними параметрами (предметний фрейм), з позицій дій, що ним виконуються (акціональний фрейм), за його таксономічними і посесивними характеристиками (таксономічний і посесивний фрейми), а також за його участю у міжпросторових зв'язках подібності, що найчастіше реалізуються на рівні метафори (компаративний фрейм). Структурно фрейми організовані за допомогою слотів, що є взаємозалежні і взаємопов'язані.

Аналізуючи концепт SOCIETY слід зазначити, що він реалізується на рівні лексем, які входять в асоціативне поле цього концепту як складові частини суспільства, а саме RELIGION, CULTURE, PAST EXPERIENCES, TRADITION, PARENTS, оскільки усі ці поняття мають загальні ознаки, реалізуються в однакових міжфреймових утвореннях (за допомогою одних і тих же слотів) і розглядаються автором як певний “загальний генератор” спотвореного уявлення про дійсність.

Загальну структуру предметного фрейму концепту SOCIETY представляємо у вигляді слотів (див. Таблицю 1):

Таблиця 1

Предметний фрейм концепту SOCIETY

[СУСПІЛЬСТВО є TAKE (якість)]	dangerous, different
[СУСПІЛЬСТВО є СТІЛЬКИ (кількість)]	–
[СУСПІЛЬСТВО існує ТАК (спосіб буття)]	–
[СУСПІЛЬСТВО існує ТАМ / ТОДІ (місце і час)]	among people (Hindus, Christians, Muslims)

That's the trouble with religion, if you don't watch out. ... The danger of what religion can do is very nicely brought out in a story told by Cardinal Martini, the Archbishop of Milan [6:65]. – dangerous.

How come you like things that I don't like? Because your culture is different from mine. Your upbringing is different from mine [6:117]. – different.

I'm sorry to say that everywhere I go I find Muslims who use their religion, their worship, and their Koran to distract themselves from this task. And the same applies to Hindus and Christians [6:132]. – існує among people.

Як бачимо з прикладів слоти [СУСПІЛЬСТВО є СТІЛЬКИ (кількість)] та [СУСПІЛЬСТВО існує ТАК (спосіб буття)] не є актуалізовані, оскільки не мають важливого значення для розкриття змісту концепту. Аналогічну ситуацію спостерігаємо у структурі акціонального фрейму, де текстову реалізацію отримують лише три слоти з п'яти (див. Таблицю 2).

Таблиця 2

Акціональний фрейм концепту SOCIETY

[СУСПІЛЬСТВО (агенс) діє на ХТОСЬ (пацієнс)]	person
[СУСПІЛЬСТВО (агенс) діє для ЩОСЬ (мета)]	to make a person controllable
[СУСПІЛЬСТВО (агенс) діє з ЩОСЬ (інструмент)]	–
[СУСПІЛЬСТВО (агенс) діє для ХТОСЬ (бенефіціант)]	–
[СУСПІЛЬСТВО (каузатор) творить ХТОСЬ / ЩОСЬ (результат)]	distorted perceptions, assumptions, criteria, pride, unhappiness

*The dropping of the control that society exercises over you; a control whose tentacles have penetrated to the very roots of your being, so that to drop it is to tear yourself apart [8:138]. ... they were invented by your society and your culture to make you controllable [7:27]. – **діє на person.***

*It is the only model we were given – to be happy. We weren't given any other model. Our culture, our society, and, I'm sorry to say, even our religion gave us no other model [6:136]. – **distorted perceptions.***

*These things come and go. These things depend on the criteria society establishes [6:75]. – **criteria.***

*... your society and your culture taught you to believe that you would not be happy without certain persons and certain things [7:20]. – **unhappiness.***

Суспільство як агенс намагається всіляко контролювати особу (пацієнс), відповідно для цього і створює хибні переконання, припущення, критерії, спотворюючи уявлення про світ та дійсність загалом. Таким чином, роль суспільства є абсолютно негативною, що й прослідковується у текстовій актуалізації таксономічного фрейму (слот [СУСПІЛЬСТВО є ХТОСЬ (роль)]). Якщо у традиційному розумінні суспільство – це чітке утворення, що закладає певні цінності і критерії, то в нашому випадку суспільство постає як поганий вчитель, брехун, який вводить людину в оману і з чиїх тенет дуже важко вирватись (*teacher (a bad one), idol creator, liar, polluter*).

*Instead your society, your culture, which put these layers into your mind in the first place, has educated you to not even notice them, to go to sleep and let other people – the experts; your politicians, your cultural and religious leaders – do your thinking for you [6:62]. – **teacher (a bad one).***

*That fear that if you allow the discontent to be, it will turn into a raging passion that will grip you and cause you to revolt against everything that your culture and your religion hold dear; against the whole way of thinking and feeling and perceiving the world that they have brainwashed you into accepting [7:165]. – **idol creator.***

*It sprang from a lie that your society and your culture have told you, or a lie that you have told yourself, namely, that without this or the other, without this person or the other, you can't be happy [6:51]. – **liar.***

Happiness is the natural state of little children. To whom the kingdom belongs until they have been polluted and contaminated by the stupidity of society and culture [6:78]. – polluter.

Посесивний фрейм у нашому дослідженні концепту SOCIETY відсутній. Компаративний фрейм (слот [СУСПІЛЬСТВО (референт) є як би ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)]) реалізується на рівні метонімічних та метафоричних асоціацій, що розкривають викривлену природу суспільства як такого (*inanimate (with roots)/ animate creature (with eyes, tentacles), trap*). Тобто, усі загальноприйняті засади існування суспільства, релігії, тощо, лише віддаляють особу від щастя та справжніх цінностей.

The child is stamped with his own culture; it's steeped in its own literature. It looks at the world through the eyes of its culture. Tear away the tentacles of society that have enveloped and suffocated your being [6:172]. – animate creature.

Now if you want to wear your culture the way you wear your clothes, that's fine [6:131]. You must tear away from your being the roots of society that have penetrated to the marrow [7:140]. – inanimate creature.

Your programming is so strong and the pressure of society so intense that you are literally trapped into perceiving the world in this distorted kind of way [7:5]. – trap.

Кожен концепт є трикомпонентним, що включає ціннісний, образний (емоційно-чуттєвий та образно-метафоричний) і понятійний, або актуальний компонент, який зберігається у вербальній словоформі у свідомості. Два інші компоненти (ціннісний та образний) невербальні, їх можна описати та інтерпретувати [8:133].

Понятійний аспект концепту – це його мовне вираження, дефініція в межах певного концептуального ряду. Так у тлумачному словнику Longman: Dictionary of Contemporary English значення лексеми **society** трактується наступним чином: “*people in general, considered in relation to the laws, organizations etc that make it possible for them to live together; a particular large group of people who share laws, organizations, customs etc*” [9]. Понятійна сторона певним чином реалізується і в досліджуваному нами концепті в тому значенні, що суспільство – це утворення людей, об’єднаних в рамках відповідних законів, звичаїв, тощо. Проте важливого значення набувають асоціативно-образний та ціннісний компоненти, які власне і

розкривають сутність суспільства, як такого, що не організовує, а своїми порядками та правилами шкодить особі, створюючи хибні уявлення та припущення, що перекривають дорогу до щастя. Асоціативно-образний компонент реалізується на рівні метонімічних та метафоричних переносів, де суспільство розглядається як певна істота з очима, щупальцями, що душать особу і не дають повноцінно жити, як пастка, потрапивши в яку, особа сприймає світ і себе в ньому спотворено і неправильно. Сполучуваність слів відповідного лексичного ряду — **society, culture, religion, parents, past experiences, tradition** — з прикметниками *good, bad, rotten, infected, stupid, manipulative, putrid* свідчить про якісний аспект концепту, що має здебільшого негативну конотацію.

Отримані дані дають можливість змоделювати концепт SOCIETY у такому вигляді: *Суспільство небезпечне і спотворене, яке хоче контролювати особу, створюючи хибні уявлення і переконання, вчить її бачити все спотворено і неправильно.*

У даному дослідженні проаналізовано міжфреймову структуру концепту SOCIETY, його понятійне, якісне та асоціативно-образне наповнення у текстах медитативних притч Е. де Мелло. В **перспективі** дослідження передбачає аналіз інших концептів, що сумарно репрезентують концептуальну схему медитативних притч.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лихачев Д. С. Заметки о русском / Д. С. Лихачев // Избранное : Великое наследие; Заметки о русском. – СПб. : Logos, 1997. – С. 281–558.
2. Мартинюк А. П. Концепт із позиції інтегративної теорії мови. Філологічні трактати / Алла Петрівна Мартинюк. – Суми, 2009. – Т. 1, № 2. – С. 101–107.
3. Попова З. Д. Семантико-когнитивное направление в российской лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин // Respectus Philologicus / гл. ред. Э. Лассан. – Вильнюс, 2006. – № 10 (15). – С. 43–51.
4. Филмор Ч. Фреймы и семантика понимания / Ч. Филмор // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. XXIII : Когнитивные аспекты языка. – С. 53–92.
5. Жаботинська С. А. Концептуальний аналіз: типи фреймов // Вісник ЧДУ. – Серія : “Філологічні науки”. – Черкаси, 1998. – Вип. II. – С. 12–25.
6. Крюкова Г. А. Концепт. Определение объема содержания понятия. Языкознание. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ftp://lib.herzen.spb.ru/text/kryukova_10_59_128_135.pdf

ДОВІДНИКИ

9. Longman English Dictionary Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ldoceonline.com/Society-topic/>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. De Mello A. Awareness / Anthony de Mello. – N.Y. : Doubleday, 1992. – 185 p.
7. De Mello A. The way to love: the last meditations of Anthony de Mello / Anthony de Mello. – N.Y. : Doubleday, 1995. – 196 p.